

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 4.

У Новом Саду, 28. фебруара 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Друштво за школску хигијену и народно просвећивање. — Школско васпитање карактера. — Педагошка гимнастика. — Настава у читању с писањем. — Педагошки преглед: Закон против непохађања школе у Француској. — Учитељство: Скупштина учитељског д. д. „Натошевић“ у Н. Саду. — Из праксе: Дневник свршеног наставног градива у основној школи. — Преглед књига: Archiv für die gesammte Psychologie. — Белешке. Нове књиге.

Друштво за школску хигијену и народно просвећивање.

„За отаџбину пером, живом речју, делом и добрим примером“.

У мају 1905. године основано је у Београду друштво, чије је име горе исписано. О томе, да ли је таково друштво потребно или не, нећемо говорити, довољно је само то напоменути, да сваки онај који познаје хигијенско стање наших школа, не само основних него и средњих и стручних, као и просвећеност нашега народа ма где се он налазио, тај не само да ће одобравати оснивање оваког друштва, него ће закалити, што таково друштво није бар пре 20, 25 или 30 година основано. Но ништа није доцкан само кад се почне радити озбиљно, неуморно, стално, и истрајно. Само друштво основано је овако: Г. Др. Светозар М. Марковић лекар у Београду, у месецу 1904. године отишао је у Париз да о свом трошку проучи педагошко-хигијенско стање и уређење школе у Паризу. О томе шта је тамо видео добро, лепо, практично и корисно, што би се и код нас могло применити, то је прибележио. Када се вратио у Београд, у јануару 1905. године држао је три бесплатне, јавне, неполитичке конференције о школским приликама у Паризу, успоређујући тамошње школске прилике и уређења са шк. приликама и уређењем у Београду. После сваког предавања отворена је била дискусија, те је на њој боље расветљено

оно, што се можда у предавању г. доктора није добро и јасно разумело. На трећој конференцији, која је била мало живља него пређашње две, решено је да се оснује друштво с горњим именом, и тај је закључак извршен и остварен у мају 1905.

Задатак је Друштву: „Да настојава на подизању савремених, хигијенских, пространих и у сваком погледу *здравих школских зграда и школских дворница* у целој Србији. Да настојава и саветује: да свака савремена школска зграда има у себи и по једну довољно *пространу дворницу* за све школске свечаности и јавна предавања народу. Да ради што више може како би се у Београду што скорије подигао *Народни Просветни Дом* за друштвене и народне потребе. Да подстиче и потпомаже умерену *шведску гимнастику* (под лекарским надзором), пригодна војна вежбања за све узрасте и оба пола ђака као и што чешћа кретања („екскурзије“) по чистом ваздуху и у дугачком простору. Да ради на потребним реформама садашњих школских наставних планова и метода како би се отклонила појединачна умна преоптерећеност и спречила телесна кржљавост у свѐ школске омладине оба пола. Да приређује нарочита *популарна предавања*

из области школске, јавне и личне хигијене за сву школску и осталу омладину као и све ђачке родитеље. Да ради што више може на *просвећивању, васпитању и обавештењу наших одраслих сељанака, добрих мајера и домаћица*, а првенствено на *поправци и заштити њиховога здравља у свима добима и приликама живота*. Да *васпитава, просвећује и облагорођава* сав народ јавним, популарним и бесплатним предавањима из свих грана људскога знања и друштвених потреба“. (Члан 2. Правила.)

Овим је јасно обележено шта за сада Друштво жели радити и постићи. То је у главном, може се рећи, програм.

„Члан Друштва може бити свако *честито* и беспрекорно лице, — из Србије и ван свих њених граница — бео различите узраста, пола, вере, занимања и народности, које предложи који од представника Главног Одбора, старих чланова Друштва или овлашћених друштвених повереника. Друштвених чланова има девет врста, и то: Помагача; Редовних; Утемељача; Добротвора; Великих добротвора; Народних добротвора; Великих добротвора за подизање Народнога Просветнога Дома; Редовних по заслуги (члан 4.) и Почасних чланова. (Чл. 8.)

„Чланови *помагачи* су она лица свих узраста која на друштвене циљеве прилажу годишње најмање 50 пара дин. до једнога динара. Ова врста чланова може бити и ван Србије. *Редовни* чланови из Србије улажу годишње 6 динара одједанпут. Ван Србије, исти чланови плаћају 10 динара у злату. Сиромашни Срби ван Србије плаћају као и редовни чланови из Србије и имају иста права. *Утемељачи* прилажу најмање по 100 дин. једном за свагда. *Доброствори* једном за свагда 250—500; *Велики доброствори* од 500 дин. па на више. *Народни велики доброствори* су она лица и корпорације, који приложе најмање 5000 дин. Чланови по *заслуги* треба да испуне захтеве члана 4. (Исти гласи: „Они просветни радници, који *добро* науче писменоети најмање двадесет (20) неписмених одраслих лица из Србије или Српства, или држе најмање пет (5) предавања годишње у народу,

улазе у ово Друштво као његови чланови — без икаква улога — са свима правима редовних чланова. Они ће се звати: редовни чланови по заслуги.“) За *почасне* важе нарочите погодбе. Сем помагача, сви остали примају друштвени орган и сва остала друштвена издања бесплатно и имају права на све повластице“. (Чл. 9.)

По члану 30. својих Правила, Гл. Одбор друштвени *не сме* допустити да се у име друштвено држе предавања: у којима преоблађује лична полемика; о верским питањима која нападају основе хришћанства, или која су противна јавном моралу; и у којима се расправљају партијска питања или се агитује за ма коју политичку странку. Тиме је Друштво из своје средине сасвим прогнало политику.

Друштво је до сада сав свој рад уложило у држање јавних, популарних, и бесплатних предавања. Иста се држе слободно, живом речју (не читају се). Та врста слободног предавања чине јачи утицај на слушаоце. На неколико дана пре него што ће се држати предавање у ком месту друштво пошље свог човека да исти нађе у том месту људе који ће предавање слушати, а тако исто пошаље и своје нарочито штампане плакате, да би се скупило што више света. Предавања су тројака: за школску децу, општа (за све слушаоце) и за женске.

а) *За школску децу*. Сврха предавања држаних шк. деци је та, да хигијену популаришу међу њима (шк. децом) и да се тиме утиче на здравље њихово. Наш народ бар у већини, живи без мудрих хигијенских савета и прописа, и ако се жели и хоће да се тај народ научи владати по мудрим хигијенским прописима, онда се мора почети од школе (основне). Ако се кроз школу протури генерација која је како-тако упозната бар донекле са хигијеном, онда ће се доживети, да наш народ ступи у ред осталих просвећених народа. Обично се држи деци предавања о чистоти тела, о штетности алкохолних пића, о неким кожним болестима и др. А да би се сазнали недостатци школе са хигијенске стране од којих шк. деца физички пропадају, као

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и да би се видело здравствено стање њихово, Друштво преко својих изасланика врши преглед школе и ђака. Прегледа се школа, каква је, на каквом је земљишту саграђена, каква је околина школе, мере у појединим разредима кубатуру, израчунавају колико кубичних метара ваздуха долази на једног ученика, какви су разреди, какве шк. клупе, пећи, табле, судови за пијаћу воду, бунари, имали школа све своје потребе: термометар, итд. Прегледају сву шк. децу: какво им је тело и здравље, одело и његова чистоћа, чистоћа телесна, храна, итд. По прегледу школе, изасланици дају потребне савете и напомене као учитељском особљу, тако и представницима општ. власти, шта би требало поправити, шта изменити, шта уклонити, шта ново учинити. Тако се исто и деца дају савети за лечење ако је које болесно. После предавања настаје пропитивање онога о чему се предавало, те они који су добро запамтили, и на питања добро одговорили добијају на поклон коју књигу друштвеног издања, поједине бројеве друштвеног органа, ндр.

б) *Ојшћа (за све)*. На њима присуствују људи, момци, жене, девојке и деца, Често друштвени изасланици, кад држе предавања извесне врсте употребе друштвени пројекциони апарат. Исти, помоћу слика много и много олакшава предавачима у предавању, а исто тако помаже и слушаоцима у лакшем разумевању свега онога о чему се предаје. Када се закаже предавање било у ком месту Србије или ван ње, онда Друштво подноси свој трошак за своје изасланике и предаваче. Ту се рачуна: возња железницом, лађом и колима; стан, храна (без алкохолних пића) и остали ситнији и крупнији издаци. Друштвени предавачи не добијају никакву награду у новцу што су држали предавања, они раде једино из љубави и патриотизма. После одржаног предавања држи се дискусија, пита се да ли има кога коме је шта нејасно, који није шта добро разумео идр. и њоме се још утврди оно што се предавало. Том приликом председник друштвени као лекар, врши бесплатан преглед болесника у томе

месту, и даје бесплатне савете за лечење појединим болесницима. У повије доба, друштвени фотограф, ако је ту присутан, сними после сваког предавања присутне. После одржаног предавања, дискусије и фотографисања у појединим местима, друштвени изасланици (предавачи) иду у поједине сељачке куће без икаква обзира на њихово стање и положај, да се увере о здравственом стању и приликама у дотичним кућама, као и о степену просвећености оних који у тим кућама станују. Прегледају судови за јело и пиће, начин мешања хлеба и спремање хране, бунаре, чесме и изворе из којих се народ водом служи за пиће тако и за остале потребе, чистоћу матера и начин неговања одојчади, удобност постеље, мере величину прозора у собама идр. Том приликом дају се потребни савети и упутства, и каже се шта све не ваља у кући, и шта и како да се измени и на боље поправи. (1903. дакле још пре оснивања Друштва, г. Др. Св. М. М. сам, лично прегледао је 340 разних сеоских кућа у београдском, ваљевском, рудничком и моравском округу. Број прегледаних кућа, до сада износи много више.)

в) *Предавања за женскиње*. Предавања те врсте држи само друштвени лекар и то женскињу удатом и неудатом. Иста су посвећена јадном и жалосном стању сиротих сељака о чијем се здрављу, нико и никад није бринуо. Иста се држе како по селима тако и по градовима. На истима мушки немају приступа, с тога се увек држе у затвореном простору. Др. Св. М. М. је први као лекар у Србији (а можда и у Српству!) који је почео држати популарна, слободна и бесплатна предавања за жене и девојке. И ту после предавања настаје дискусија, и раздавање друштвених књига.

Од почетка 1908. године Друштво издаје свој илустровани месечни орган „Светлост“. Њиме се уносе здраве и савремене мисли прво у интелигенцију, а преко ње и у масу народа. У „Светлост“ и се расправљају и додиривају многа питања из широке области школске хигијене и народног просвећивања. Осим тога, још од свога оснивања (1905.)

Друштво је штампало корисне књиге свога издања, те и штампаном речју шири своје мисли о школској хигијени и народној просвећености. До сада је Друштво штампало 19 књига и то:

1. *Три јавне конференције* за школку хигијену и народно просвећивање од Др. Св. М. Марковића. Б. 1905. Ц. 0.50 дин.

2. *Извештај* Главног Одбора о друштвеном раду у 1905—1906. години, с извештајем о ученичком здрављу у Ш. В. гимназији за исте године. Б. 1906. Ц. 0.20 дин.

3. *Туберкулоза и алкохолизам*, предавање на конгресу Земљ. Задруге у Пироту (1906.), од Др. Св. М. Марковића. Б. 1906. Ц. 0.20 дин.

4. *Нега мале деце*, од Др. Добр. Гер. Поповића. Свилајнац 1907. Ц. 0.20 дин.

5. *Извештај* Главног Одбора о друштвеном раду у 1906. и 1907. год. Б. 1907. Ц. 0.20 дин.

6. *Лекарски Извештај* о Ш. Б. Гимназији (који „случајно“ није штампан у гимназијском извештају!?) за 1906. и 1907. годину, од Др. Св. М. Марковића. Б. 1907. Ц. 0.50 дин.

7. *Извештај* Главног Одбора овога Друштва о раду у 1907. год. Б. 1908. Ц. 0.50 дин.

8. *Ушћај Земљ. Задруга на здравље школске деце*, предавање Др. Св. М. Марковића. Б. 1908. Ц. 0.50 дин.

9. *Лекарски Извештај о здравственом стању ученика и зграде* у Богословији Св. Саве у 1907—8. год. (који намерно није штампан у школском Извештају поменуто године), од Др. Св. М. Марковића. Б. 1908. Ц. 1 динар.

10. *Прошест* Друштва за Школску Хигијену и Народну Просвећивање против анексије Босне и Херцеговине 1908. године. Б. 1908. Ц. 0.50 дин.

11. *Из царства мрака: Царство ракије*, слике из народа о ракији и њеним рђавим последицама, од Сретена Димића, Б. 1908. Ц. 0.50 дин.

12. *Светлост*, илустровани часопис Друштва за Школску Хигијену и Народну Просвећивање (излази у месечним свескама од 1908. Годишња цена за редовне чланове из Србије, као и за сиро-

машне Србе ван Србије 6 дин. (круна), за нечланове из Србије 8 динара а ван Србије 10 дин. (круна).

13. *Из царства мрака: Царство судбине*, слике из живота нашега народа, од Сретена Димића. Б. 1909. Ц. 0.50 дин.

14. *Излечи се од јектике*, од Др. Добр. Гер. Поповића, лекара. Б. 1910. Ц. 0.20 дин.

15. *Извештај* Управног Одбора о раду у 1909. години. Б. 1910. Ц. 0.20 дин.

16. *Основа и пџика* народнога просвећивања, од Др. Св. М. Марковића. Б. 1910. Ц. 0.50 дин. (Ову књижицу треба да прочитају сви они који су радили, раде, или желе радити на народном просвећивању).

17. *О својој кући*, од Данила Јовановића. Б. 1911. Цена 0.50 дин.

18. *Извештај* Управног Одбора о раду у 1910. години. Б. 1911. Ц. 0.20 дин.

19. *Извештај* Главног Одбора о раду у 1911. години. Б. 1912. Ц. 0.20 дин.

Све ове књиге као и друштвени часопис („Светлост“) могу се добити у Управи Друштва за Школску Хигијену и Народну Просвећивање — Београд, ако се пошљу означене суме поштанском упутницом.

Овде ћемо изнети табеларни преглед групе предавања које је Друштво држало од свог постанка до данас.

Редни број	Г Р У П А	Број државних предавања
1	Из школске хигијене	36
2	О народном просвећивању	60
3	О хигијени куће	14
4	О неговању мале деце	14
5	О заразним болестима	28
6	Предавања за жене и девојке	72
7	О туберкулози и алкохолизму	36
8	О човечјем срцу	15
9	О штетном дејству алкохолних пића	14
10	О моралним поукама	18
11	О Земљорадничким Задругама и привременим питањима	8
12	О чистоћи тела и одела	12
13	О храни и води за пиће	4
	Свега предавања је држано	341
	Пројекциони апарат употребљен је пута	44

Сва ова предавања држана су у 115 разних места Србије. Ван Србије до сада је држано у Сарајеву (27. и 28. октобра 1907.) 5, на Косову Пољу (13., 14. и 15. нов. 1909.) 5, и у Бос. Градишци (15. јуна 1911.) 1. И ова предавања ван Србије спадају у оних 331.

Друштво желело је основати у Београду Народни Просветни Дом, за своје народне потребе. Тај би дом био Српски Народни Универзитет. За прикупљање средстава за иста, Друштво је набавило један снагомер (динамометар) и њиме је до сада укупило своту од 1489·15 дин.

Друштво је преко свога председника (Др. Св. М. М.) узело учешћа на другом међународном конгресу за народно просвећивање који је одржан у Паризу 1908. од 18—22. септембра; на трећем међународном конгресу за школску хигијену одржаном у Паризу 1910. од 20—25. јула, и на трећем међународном конгресу за народно просвећивање одржаном у Бриселу (Белгија) 1910. год. од 17—20 августа.

Али оно чиме се ово Друштво може поносити јесте то, што је оно од свога оснивања покренуло и побудило и остале просвећене људе на рад на народном просвећивању. Оно, истина, да би боље било, да су ти људи пришли овоме Друштву, које већ постоји, него што су оснивали нова друштва, која имају исти задатак: да просвећују све слојеве народа, само без школске хигијене. Тиме се само радне снаге и материјална средства (којих у овим стварима није баш у изобиљу) без потребе цепкају, те ни једно не може да учини само онолико на нар. просвећивању, колико би се можда урадило да су сва друштва уједињена. Тако 1907. године г. Живојин О. Дачић професор, покренуо је „Народне Новине“, 1908. г. основана је *Народна Одбрана* а 1909. (у мају) *Културна Лига* (основао ју је г. Сава Урошевић ректор Универзитета).

То је у кратким потезима рад овога младог, вредног, патриотског и нама Србима тако корисног Друштва. д. м. ј.

Школско васпитање карактера.

Циљ васпитања јесте створити вредна члана људскога друштва. У том погледу опредељује закон сврху основне школе која ће у том смислу деловати, е би од деце постали ваљани грађани. Другим речима: тражити васпитање карактерна човека. Ма ја не знам, да ли има каква друга смисла онако тешко решење у данашње доба, као што је морално васпитање у школи. Буде ли школа ипак једном тако далеко доспела, да ће васпитати у истину карактерне људе, тек ће се онда моћи говорити о свестраној њеној практичности.

Уз данашњу школску организацију, у којој — да би мимогред споменули — следе највише дидактички циљ, није по свој прилици никако могуће, да би постигла ваљан напредак. С педагошког гледишта сматрам данашње школе као недовољне, ту је поправак неопходно потребан. Снабдевајући школу с којеквним модерним средствима, тежимо за тим, да би настава била по ученика што схватљивија и нама што је прирођено, што лакша. Све је ово и те како лепо — једино се ту васпитање посве заборавља. — Сваки ће признати, да у некојим крајевима морал посве опада. Зар то није доказ недовољности васпитања? Оно је веома важан повод, што побуђује пажњу што нас сили на премисљање о дотичној ствари и могућности поправка.

Школе треба усавршавати што се тиче васпитања, управо са напредовањем времена. Ако би ко год шта томе приговорио, да се тако и пре радило, радо ћу променути садржај просте реченице у том смислу, да је тако требало радити више. Васпитање треба усавршавати не само паралелно с временом, него и погледом на све то више повећани број човечанства, које треба тим интензивније што је ово бројније.

Савремена школа, веле, треба да настоји, да читавом наставом васпитава. Имао сам прилике васпитати децу свију шк. разреда но признајем искрено, да ми је при том васпитању врло слабо ишло,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ако промотрим било који степен наставе. Сатови читања? Оно силовито одвајање тенденције тако прозирно неистините из читаних чланака? Читанка ће се управо с тога разлога огадити деци одмах након почетка школске године. Настојање немачких учитеља да се она одстрани из школе како смо назад мало пре времена читали, веома је добар знак. Приметиће когод, да се ђачка антипатија рађа одатле, што ће је ови брзо прочитати. То је истина. Али одатле потиче уједно и то, што ђак у њој види потицај непрестаноме поучавању, а то се никоме не свиђа. Пре ћемо повешћу (историјом) постићи видљивији успех у некојим случајевима, што ћемо га постићи сасвим неприметно и које су поткрепљене збиљом — дакле истином — те истинитим интересом ученике, знамо ли, бар донекле у школи баратати с повешћу. И о сваком се предмету даде писати, било у смислу позитивном или негативном.

Једна од главних запрека, које су штетне свеукупном моралу јесте у свију ђака мање или више развијени егоизам. Он је разлог што ђаци веома радо туже друге макар то била ствар још како незнатна, а много пута тврдокорно лажу, када им је властита кожа у опасности. Ако се тужба тиче важне ствари, природно је, да треба ствар извидити и згодно томе на пут стати. Знамо ипак из искуства, да се ученици туже из навике. Управо то нека нам буде разлог, да им не би никаквих навода допуштали осим реда и с њиме спојене чистоће. Само детиња душа, што је привикла на ненавику остаће у будуће пластична, те приступачна нашим циљевима. Зашто за касније доба? — Зато, јер се васпитањем у опште, и са васпитањем карактера нарочито могуће је започети тек у доба најкасније, на највишем степену основне школе, где деца почињу стицати разум, а њиме уједно признавати ваљаност, истинитост и корист наше намере. Што је развијенији материјал, то је тло приступачније за нас. Зато ће грађанска школа у том смеру много више постићи него основна, а средња школа још више. Није дакако само школа крива. Прирођено је,

што су корен потешкоће деца већ кућом *једнострано васпитана* — *егоистично васпитана* — и утицву околине лако *подвргнути*. Мислим лоши утицај, с којим ћемо се сустрести у пределима обртним и у опште веома насељеним. Оваква деца исцрпе свеколико време учитељево у школи и изван ње. Треба извидити сасма неприметно и у развијеније деце разлоге њихова посртаја или запрека, што нас у нашем деловању спречавају. Догађа се тако разговорима сасвим педагошким при свакој прилици изван наставе и уз њу, и то питањима, што су од праве ствари веома удаљена, али која ћемо окретно и уз то опрезно довести чак онамо, где хоћемо да буду. При самој настави главне вежбе говорења у сатовима стилистике за то су као створене. Сазнаћемо о самоме ученику, о породици, о путу у школу, о саученицима итд. најразличније ствари, а с овим је градива по нас више него доста. А то је градиво какво себи желимо: занимљив, комичан, важан гдекад невероватан говор, да нас чак забаве. Чини ми се, да главна морална погрешка, што је дете собом доноси од куће следећи примеру овог или оног члана породице, најгоре се даде уклонити: Верујте да кад би имао моћ увађао би поновно васпитање старо-грчко, шпартанско, отврднуће у погледу породичног живота, у којем је заиста усађен корен слабоће већине човечанства. Причињава ми се гдекад, и уопште и то, да ће доћи доба, где ће дете опет припадати држави — педагошки модерној држави — која ће од милијуна намењених сада рату градити и издржавати васпитне интернате, заводе за васпитање или што слично. Ако не за сву децу, а оно барем за ону, где ће се упознати недостатци родитеља с погледом на васпитање.

То ће бити нарочито у местима обртним и јако насељеним. Признајем да се овим речима говори о сновима будућности. Али и то, што имамо данас, бежаше некада овакав сав.

По ствар би већма корисно било остварење дужег школског поласка. Управо око ове мисли требало би што је могуће

више да настојимо, и то тим више, што разне стране из најразличитијих разлога опиру се против ње. Она ће барем деломично остварити захтев васпитања карактерна човека, јер ће нам прибавити и задржати разумнијих ученика. Ако не буде дошло до проширеног доба шк. поласка, тада уређивање свеопште обавезних завода проширених, у којима би се више обазирало на васпитање, у којима се наставно градиво само деломично проширивало а у којима би се младеж у карактерном поступању васпитала, а тиме у правом одношају к људском друштву довађала.

С чешког Л. Б.

Педагошка гимнастика.

Г. МИРКОВИЋ.

Опште.

Код нас се о гимнастици до сада врло мало писало, а и што се писало, писало се на дохват, писали су људи, који нису у гимнастици били сасвим код куће. Томе неписању има више узрока. У првом реду дакако позвани су били учитељи и професори, да о томе пишу. Но, наши учитељи као што је познато и сами нису били довољно верзирани у тој струци из више узрока. Са професорима је ствар стајала исто тако, ако не и горе.

Важност телесног васпитања данас у културном свету нико не оспорава.

Још код старих Јелина имала је гимнастика видно место у школама, гимназијама. Она је управо била полазна тачка, темељ на коме се базирало њихово целокупно васпитање.

Да не отежемо о старо грчком телесном васпитању, које је мање више а онако већ познато — прећићемо на поједина филозофска начела, која се односе на физичко васпитање јелинске омладине.

Познати грчки филозоф Платон, који је осим осталих филозофских теорија нарочито се одликовао својом теоријом о државном саставу, о држављанима — па неће бити држим на одмет ако овде у главном наведемо гледиште овога великога филозофа и на физичко васпитање. Он наиме вели: да су сви они богаљеви,

код којих није физичко и интелектуално гимнастичко и музичко васпитање хармонично, да су они, који се одају искључиво гимнастичком (физичком) васпитању сурови, а који се одају искључиво музичком (интелектуалном) васпитању буду такви мекушци да их то понижава. Потребно је гимнастиком јачати своје тело, јер сваки грађанин има своје одређене дужности, те нико нема сувишна времена, да га траје у болести и лечењу.

Сам Платон као и његов учитељ Сократ гимнастисали су и под своје старе дане, што им је очувало особиту свежину и телесну и душевну. Тако је био случај и код осталих грчких филозофа. Питагора је чак и сам јавно суделовао на гимнастичким утакмицама.

Стари Грци нису знали физиолошка правила, да су своје вежбе удешавали према њима, или обратно, да су експериментално из постигнутих резултата код физичког васпитања извађали поједина физиолошка правила. Не, они не стојећи у оно доба на овако високом степену науке задовољавали се дугогодишњим и добро опробаним резултатима, које су сваки дан виђали и на себи и на својој омладини.

То су били филозофи и педагози старога века, но има их много и у средњем веку, чији је глас међутим остао: глас вапијућега у пустињи.

Ренесанс крчи себи пута на свима пољима: науке и уметности, па се тако упознаше људе читајући и саосећајући са старим класицима — и са гимнастиком њиховом. Долазе филантропи, који својим васпитним начелима диаметрално одударују од сколастика (Базедов, Локе, Русо). Да не ређамо гледишта њих свију о физичком васпитању, која су такођер позната, бићемо слободни да цитирамо становиште једног најчувенијег међу педагозима, који служи свима нама учитељима за идеал, а то је Песталоци. Ево његових речи: „Човечје тело као и душа му, потребује средства за развијање својих способности. Важност телесног васпитања данашњим даном призната је као општа и скоро важнија од интелектуалног васпитања. Од ране младости де-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

тету су потребна разноврсна кретања, да би развило своје телесне способности, оно мора доспети до снаге и окретности, да би се у свима животним приликама могло кретати према потреби. Природа нам даје дете као неподељену целину, као стварну органску јединицу с разноврсним способностима срца, ума и тела; она одлучно тражи да ниједна од тих способности не остане неразвијена. У детету се налази нагон на рад, на кретање. Оно се игра самим собом, игра се свачим. У овој непрестаној жудњи за кретањем, у овој игри детињој, даје нам природа праву полазну тачку, даје нам основ за чисте, елементарне и савршене назоре о телесном васпитању“.

Из горњег се види, колику је велику важност Песталоци полагао на телесно васпитање. Види се један генијалан човек, који је имао таку јаку моћ опажања и тако оштар суд. Јер његова начела данашњи модерни и физиолози и гимнастичари би потписали без и најмање измене. Он је дакле на први поглед као добар психолог и педагог могао да завири на дно детиње душе те да нам отуда изнесе суштину ствари које су тек у најновије доба дугим и доследним испитивањем људи светскога гласа научно доказали.

Песталоци се није осећао понижен, што би поред ума дечијег развијао и дечије мишиће.

Има међутим код нас један добар део учитеља, који држи да је учитељу испод достојанства обучавати децу у гимнастици. Као мисле, гимнастика је ствар комедијашка, циркуска, која се тек онако случајно нашла у школи, јер људи који су састављали наставне планове, нису могли да нађу још који предмет, па случајно гурнуше и гимнастику, тек онако да буде један предмет више.

За те учитеље не зна човек шта да каже. Да ли су нехатни према гимнастици, или не разумеју ствар. Можда и једно и друго, но ја бих ипак рекао у већој мери ово задње.

У Немачкој пре 2 године уведен је и трећи сат гимнастике. Дуго је било дебате од ког предмета, да се одузме

тај један сат, јер се прописани број седмичких часова ни под којим условима, па ни са гимнастиком није смео повисити. И Немци, су ускратили немачки т. ј. матерњи језик за један сат на рачун гимнастике. Те тако у немачкој има данас 3 сата недељно гимнастике. Па и осим тога у многим покрајинама уведено је т. з. „Zehnminuten-Turnen“ за време одмора између часова, не између сваког, него само једанпут дневно.

Ову новину од ове шк. године увеле су и престоничке школе у Б. Пешти и већ се хвале са великим и повољним резултатом.

Валда да и не говоримо о Французима, Белгијанцима, Данцима, Швеђанима и Енглезима, па тек Американцима. Код тих најкултурнијих народа основа је свом васпитању телесно васпитање. Па зато и видимо жилаве Енглезе по целој кугли земаљској. Он вам може да живи и у магловитој Вел. Британији, и у жаркој Африци, и на северном полу, и у Канади, и у Аустралији и у Индији и свуда. Његов јаки организам свуда се аклиматизира. То је раса, која има будућности. — Па откуда је то тако код Енглеза. Ја ћу бити слободан да неведем само два три примера. Енглезу и у основној и у средњој и на високој школи главни је предмет шпорт. Сваки енглески ђак средњошколац или великошколац мора неговати бар један шпорт за јачање свога тела. Мора дакле или пливати, утркивати се, фотбаловати, веслати, мачевати, тенисовати, боксирати, крикет, крокет и т. д. радити.

Они половину школског времена често пута и више жртвују телесном васпитању. Па кад је Енглез још из детињства и годинама шпортовао, разуме се да је онда шпорт с њим срастао. Он кад се спрема из Вел. Британије у коју колонију припаковању својих ствари можда ће све пре заборавити него лопте, ракете и одело за тенис. Енглез куда год иде, води собом и свога старог лечника, свој шпорт. Ето, тај га чува и у Канади и у Африци и другде — свуда.

Па кад је тако у културном свету, што је код нас таки парлог?

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Има томе више узрока. Да наведемо само неке. Наши учитељи ни сами нису познати колико би требало са гимнастиком. То је у препарандији још увек предмет трећег или четвртог реда, не знам баш којег, али најпоследњи сигурно. Ми копирамо наше најближе суседе, што је најприродније а то је државни наставни план. Ни код њих није много боље, но код нас; а што би ми ишли чак у Енглеску и остале западне државе. Ми у свему подражавамо наше суграђане и што се тиче школства, и политике, и друштвеног опхођења и начина живота, и погледа на морал, речју у свему. Даље је не од малих узрока и тај, што је наш народ индиферентан према просвети уопште, а о телесној култури у нас не може бити ни говора.

Наш народ има смисла за добру расу коња, свиња, говеда, живине, а за добру расу својих наследника, својих потомака, свога ја у новијем издању малò се брине. Колико је опрезан при одгајивању ждребади, толико је индиферентан према телесној нези своје деце. Колико пази на све ситнице при куповању коња, (очи, зуби, ноге, природу, старост, зле навике и др.) о свим тим стварима нема ни разговора, кад жени сина, нарочито ако је девојка „талoшкиња“. Новац то све покрије.

Па кад је тако немамо се чему чудити; иако нас се процентуално саразмерно највише рађа, да инак из године у годину изумиремо, проређујемо се.

Кад то знамо, онда нам је јасно да је света дужност баш народних учитеља, да упозоре народ на погрешку у коју је он несвесно пао, да га изведу на прав пут, да му омладину, децу, која је што се телесног васпитања тиче пуштена као тиква низ воду — да деци школа бар донекле парализира оне недостатке, које сама даје, јер ниже ћемо одиста видети, да школа својом једностраном (само интелектуалном) наставом и осталим нехигијенским поступцима школској деци здравствено много више шкоди, него што би то случај био да деца не иду у школу.

Према постављеним разним циљевима, као и код свих осталих предмета, тако и код гимнастике постизавају се разни резултати. Сви смо видели гимнастичаре у циркусу, који раде само на једној справи или и без ње као акробате, жоглере, жокеје и др. Они нас све задивљавају својим радом, својом одважношћу, брзином, прецизношћу. И то је гимнастика. Но, шта је циљ те гимнастике? Без сумње да се поседник циркуса мање брине о томе: какву ће и колику ће старост дочекати један од његових акробата или атлета. Главна је ствар, да циркус буде пун народа, да се све карте продаду. Хоће ли његов персонал бити способан за таки рад две или десет година, то је њему свеједно, чим примети макар и најмање назадовање, откаже му се и ангажује се други, бољи, млађи. Персонал знајући то, разуме се труди се, да даде све што има, да би својом вештином евентуално присилио поседника циркуса, да даде максималну плату, да тиме вештак осигура донекле своју старост, која код њих брзо наступа.

Шта је дакле код ове гимнастике *spiritus agens*, алфа и омега? — Новац. То је дакле професионистичка, спекулативно-трговачка гимнастика. Овака гимнастика има места (ако) само у циркусу. Она не сме поред школе ни проћи, а немо ли у школу ући.

Сви смо чули и о атлетској гимнастици. И ова гимнастика има своју далеку прошлост, разликује се и циљем и методом од циркуске гимнастике. Премда има и доста сличнога нпр. побирање новца за улазнице при јавним утакмицама, награђивање новцем атлета, који су победу одпели. Мрачна страна ове гимнастике је та, што се атлета вежба увек јако једнострано рецимо, баца само дискос или само скаче у висину, или само трчи. Атлета, његов учитељ, његов импресарио вечито сневају само о победи, о рекорду. Победа мора бити ма по коју цену. Код таког једног атлете, који мисли учествовати на великим утакмицама све је одређено и одмерено до најмањих ситница рад и одмор, храна и што се тиче каквоће и количине и времена, када

да је узима, одмерено је највећом прецизношћу; рад и одмор исто тако. Атлета пред утакмицу живи и што се друштва тиче само у једном миљеу, који је према њему добро штимован; он мора бити поштеђен и од малих душевних потреса. Кажемо, атлета се налази у строгом тренирању.

При оваким напорним телесним радovima и при оваким идејама: победа ма по коју цену, разуме се, да су код атлетских утакмица мање незгоде, несреће редовне, (падање, угрување појединих делова тела, застало дисање) а богме овде-онде буде и смртних случајева на самој утакмици (код тркача капља срца).

(Наставиће се.)

Настава у читању с писањем.

(ЊЕНА ВАЖНОСТ И РАЗНА МИШЉЕЊА О ЊОЈ).

(Наставак.)

С тога методичари заступају мишљење, да се у првом читању морају узимати прво речи с дугим самогласима.* Тек касније кад се деца прилично увежбају у анализирању и спајању речи, могу се узети кратки самогласи. У томе се не сме пасти у погрешку, да се при растварању речи самоглас дугачко изговара, а при спајању тај исти кратко изговара, дакле: с...ó = да се изрекне сò. Према томе би требало да се сваки самоглас прикаже деци и у речи где се изговара као дуг, и у речи где се изговара као кратак и то упореди. Свакојако ово се не би могло радити темељно у настави првог читања, али би дужност била каснијег методског поступка при учењу читања да та упоређења изводи. Исто тако важна је разлика између сугласа оних који се експлозивно изговарају, и оних који су нешто трајнија звука (као н. пр. **б, д, г, п, т, к** и **с, ш, ф** и т. д.). Ови последњи требало би да се прво обраде, па за њима експлозивни. Па и код експлозивних да се узимају прво они који имају неки известан звук (**б, д, г**) па тек онда они без правог звука (**п, т, г**). А с обзиром па обе групе, требало би пазити да се прво узимају они који се већ при самом постајању лако опазе где им је зачетак. У томе је опет **б** лакше од **д**, а **д** лакше од **г**, јер се **б** изговара уснама, дакле с поља на видику, **д** у устима где се већ теже опажа, а **г** у грлу односно на стражњем меканом непу где се оком не опажа него се помоћу пипања грла

може осетити где му се звук замеће. Исто тако је и са **п, т, к**. Кад се све ово прегледа, онда би се могло овако средити: 1. Речи са дугим самогласима и трајним сугласима; 2. Речи са дугим самогласима и тренутним сугласима; 3. Речи са кратким самогласима и трајнијим сугласима; 4. Речи са кратким самогласима и тренутним сугласима. Но ове се последње две групе могу и спојити. Како дуги самогласи и трајнији сугласи и при растварању и спајању чине најмање тешкоће, то напред поменута подела важи и за анализу и за синтезу.*

Потање расправљање у овом правцу одвело би у појединости, које иако су занимљиве за стручњака, ипак не спадају за сада у оквир овог рада. Но може се истаћи, да сав овај јако разгранати рад на проучавању и сређивању ових тешкоћа у методи првог читања стаје у службу тог тешког проблема, који се зове *лако и брзо спајање гласова и слогова у читању*.

Сви методичари полажу највећу важност на то, и упућују учитеље да се тај посао код првог читања мора са ванредном пажњом спровести. Где се то правилно савлада улази се темељним путем у вештину читања.

Но не само у првом читању, него и у каснијем добу бива, да се психолошке радње које су главни извршиоци при читању, нису довољно сродиле међу собом, те отуда постају омашке при читању. Ово бива најчешће код оног ступња читања где се прегледно хватају целе речи и прочитавају. У овакој прилици, дете не хвата поједине елементе од целе комплексне него се жури да ухвати целу комплексну, целу реч и у томе прелетању омаши.

Процес читања осован је на овим психолошким законима:

1. Закон аперцепције.

* F. Hollkamm, по коме је наведено све ово, износи уз то, да је још врло мало немачких Букварова, који су израђени с обзиром на ту разлику. С једностранним обзиром на тешкоћу писања, почиње већина Букварова у њих речима: in, im, ih и т. д. и дете чита и м = им. Тиме стиче дете неправилан појам о употреби саме речи, јер н. пр. у нас, док учи изговарати с...ó (дакле дугачко као што и треба), при спајању изговара — у неким школама — кратко: сò, што не значи ништа, или бар дете долази до уверења да се реч сò може и тако накратко изрећи сò, па да је опет свакидашња реч сò (зачин); тако је и са речи ос. Обично се чита у буквару ó...с, а заједно понови: óс. То је погрешно, јер ос не значи ништа, а óс, значи зарезника зољу. Холкам напомиње да је и **Кёр** упао у ову погрешку. Но у оваку погрешку тешко је у опште и не упасти, јер за систематску израду градива према овим законима тражи се прво филолошки сређена грађа, а у том правцу ми бар не мамо још извора; с друге стране и кад би било те грађе, тешко је њу довести у склад са захтевима методике у првом читању а са осталих полазних тачака, јер ето, незнатан је број и Немаца, који су могли, донекле томе да одговоре. Но ово је свакојако важна ствар, и добро је да се о њој води рачун, како би се при даљем развоју наше букварске књижевности могло што јаче пазити на то.

* F. Hollkamm.

2. Спајање представа.

3. Закон репродукциони, с којим иде упоредо закон сукцесије по којем се у практичној педагогици тражи, да се редови односно речи само толико дуги узимају, како ће их деца моћи до последњег њиховог саставног дела репродуцирати. Овај захтев је врло важан за сређивање самог градива. Још овде игра важну улогу слично и противно. Ако дете промени два писмена чита реч погрешно или је не прочита, ако ово учини код неког гласа неће реч правилно написати. Да се ово избегне потребно је брижљиво посматрање и упоређивање писмена и гласова. (Holkamm). Изгледа да је много са оволико цецидлачења расправљати о овом првом читању. Кад се буде једном дошло на то правилно становиште, да се учење прве писмености као једна тешка и за деце доба непотребна ствар, остави за зрелије године, тада неће ни методичарима бити потребно да са психолошке стране толико улазе у појединости његове, али данас кад се тако тешка задаћа поставља малим неразвијеним шестогодишњим умовима, дужност је сваког методичара да се потање упозна са процесом који се ствара при првом читању у децејој души.

„У опште се мора нагласити — вели — Холкам — да се од учитеља мора тражити темељно познавање свију психолошких процеса и закона, ако хоће да у читању и писању наставља тако да душу васпитава“.

Ти психолошки моменти су камен спотицања и у распри методичаревој: *којој методи читања да се даде предност*, да ли методи упоредног писања и читања или методи нормалних речи.*

У ствари је то једно исто, само што метода нормалних речи полази од целог на поједине делове, дакле од целе речи на писмена, а метода упоредног писања-читања иде обротно. Прваци у овоме питању заступају данас мишљење да метода нормалних речи стоји већма на психолошком становишту, али по крај свих разлога они и опет не могу сваког

да увере о тачности те тврдње, јер и противна страна има исто тако јаких разлога за своје становиште. Главни смисао тога метода: да се усредреди сва настава по свима предметима, на нормалним речима, не може да се изведе. Тиме јој отпада битни значај и не може се прихватити као нешто савршено, него исто тако као и од других метода узети по неке њене добре стране и корисно их употребити уз добре стране других метода.

Кад смо о овоме споменули, колико је потребно, да се вратимо на још неке појаве које су у вези са читањем, а тичу се баш овог одељка који говори о лаком и брзом спајању гласова и слогова.

У нас има методичара који заступају мишљење, да се деца вежбају одмах у читању целе речи па ма та реч била и од 7—8 писмена и више, а ма било у градиву за читање и почесто таквих дужих речи.

Стручни методичари упућују да се и у другом разреду при методском поступку у читању, а на првом степену, како реч има више од једног слога на паузе прочитава.* А о шчитавању и првом читању, дакле улажењу у вештину читања, не може бити ни говора, да се чита друкчије, него на слокове. О томе су поучна испитивања М. Лобзина на тахистоскопу. Он је дошао до искуства, да нема знатних тешкоћа при хватању 3—4 гласа у једну целину. Али је сасвим обрнута ствар, ако се пређе та граница од 4 гласа. Тек после дужег напора, могла се ухватити целина од 5—7 појединих знакова (писмена). Преко 7 знакова, није могао његов експеримент у опште ни да ухвати на једанпут: Он тврди, да је то и немогуће. По његовом испитивању, од великог је значаја по тешкоћу читања то спајање по три, четири писмена у целину, код оних речи и слогова који имају више писмена. Он из тога изводи, да преко оне границе од четири писмена, од пресудног је значаја количина знакова (писмена), а не каквоћа њихова (т. ј. да ли су лакшег графичног склона или тежег). И ако испитивања са овим резултатом нису још завршена, али дају јак правац и са општег гледишта правилан закључак. (Види Шереров Jahresbericht за 1906. г.)

У свези с овим М. Лобзин изрекао је: „По моме мишљењу, не може се доста јако нагласити, како је за прву наставу у читању важно, да се пре свега постигне механичка одрешеност у читању. Питање, да ли оно што се чита, треба и да се разуме — и ако је и оно важно — не стоји на првом месту. Елементарној настави у читању мора предјачити механизам“. На основу овог резултата, Лобзин означаје, да „једини критеријум буквара јесте, како ће ученику посао олакшати“ т. ј.

* О фономимичкој методи мишљење је једног од најпризнатијих немачких методичара А. Рудеа „да се она мора још подробно испитати“. То своје мишљење саопштио је Руде писцу ових редака, септембра 1906. г., кад је умовљен за мишљење у тој ствари. Доцније, у 6. издању своје Методике (год. 1908.) износи Руде о фономимици овај суд: „Употреба мимики потиче од наставе гдувоених. Стална употреба покрета, гестикулације код Грослена води до измотавања. Не може се прихватити тврдња Гросленова да су гести интернационални. Многи од њих нису једнаки ни у свима крајевима једне земље. Друкчији су покрети у живог и темпераментног Француза, а друкчији у тромог Немца“. О фономимичком поступку и Габријел Компејре говори без икаквог одушевљења и просто га рачуна у оне многобројне системе методске при настави у читању, а не рачуна га у самосталан метод. Кома је позната историја метода у настави првог читања, тај заиста мора делити исто мишљење.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

како ће конзеквентно применити и у склад довести, закон од лакшег, тежем, са градивом знакова (писмена“). Ово је врло тешка ствар и с обзиром на индивидуалитет буквара, што је идеал у овому послу, остаће онај мало час поменути захтев за увек утопија. Приближиће се томе идеалу тек онај резултат, који на основу многа испитивања, изнађе средину која ће одговарати већини ученика и стварати најмање тешкоћа.

Довде смо изнели како психолози мисле о процесу који се развија при првом и даљем читању, а сад ћемо прегледати како мисле о том послу физиолози. Херман *Гуцман** каже: „да добра настава у читању може успешно да утиче и на говорне патолошке односе“, с тога препоручује практичну употребу физиологије говора у првој настави у читању.

(Наставиће се.)

Педагошки преглед.

Закон против непохађања школе у Француској. Француска комора расправља закон против непохађања школе. Напрт закона предлаже новчане казне и затвор за оне родитеље који се о то огреше, а тако и за оне који не допуштају деци да се служе уџбеницима уведеним у школама. Осим тога закон има у виду и оне, који насиљем, претњом или другим чиме чине материјалну и моралну штету школи. Новчана казна је предвиђена од 16 до 500 франака, а затвор од 6 до месец дана. Француска штампа очекује од овог закона добре последице. Одсуства школска у Француској, дошла су последњих година до великих размера. Француско министарство просвете не испитује ову појаву са праве педагошке стране, него је целу појаву свело на противљење родитеља, на које утичу клерикали. У Енглеској и Америци друкчије се боре с непохађањем школе. У таком случају тамо би парламентарске комисије спровеле строго научно истраживање у чему је права кривица. Тако би се сазнало да је таким појавама најглавнији узрок у самој основи, па коју је положена школа и васпитање.

У почетку 90-их година прошлог столећа, енглеска влада, морала је скренути своју пажњу на веома брзу и широку популарност булеварске литературе. Да би од ње одвра-

тила децу, она није употребила строге мере. Узета је у помоћ приватна иницијатива, сама влада, настојала је свом снагом да развије у деце интересовање за школу и добру књигу и постигла је циљ чисто педагошким средствима. У Француској је кривица за непохађање школе и у томе што се дечја снага рано експлоатише. Но главног кривца у томе види француска влада у клерикализму. Католички патери масу уџбеника проглашују за јеретичке; послушна паства слуша их и узима од деце такве књиге. Духовенство, користећи се религиозношћу француских очева, а нарочито матера, прети им небесном казном ако симпатишу светској школи. У оваком положају антиклерикалима врло је тешко борити се с патерима. Међутим језуите иду и даље. Користећи се немаром француске буржоазије према средњем женском образовању, они су то образовање узели у своје руке; при томе рачунају са огромним утицајем матера при васпитању будућих нараштаја. Овоме би био лек, да влада оснива угледне школске заводе у које би привукла омладину и тако конкурирала језуитским заводима. Но влада је избрала краћи пут, те глобом и затвором хоће да дође до успеха. Но тим путем а према добро организованом противнику, неће се доћи лако до трајна успеха. Антиклерикалне педагошке идеје имаће успеха тада, када уђу у широке масе народа. Педагошка породица у Француској дужна би била ићи тим правцем ако хоће да остане верна великим завештама, Русоа и Гија. Народни представници у Француској место допашања строгах мера, дужни би били одобрити у државном прорачуну крупне своте за усавршавање светске школе.

Клерикализам се не да уморити; ако се мало и притаји, он се опет појави и закуца на врата. Куца он поприлично и на наша српска врата, али ми то још не узимамо озбиљно. На нашем народном сабору, свирала је његову милу песму она странка, која се иначе издаје за најдемократскију. То је изгледало смешно, али последице таког држања биће куд и камо жалосније.

* Hermann Gutzmann: Die praktische Anwendung der Sprachphysiologie beim ersten Leseunterricht.

Учитељство.

Скупштина учитељског д. д. „Натошевић“ у Новом Саду, одржана је у четвртак 27. марта по нов. к. о. г. у 10 сах. пре подне. На скупштини је било присутно лично 28 деоничара са 163 деонице, а заступљено је било 27 деоничара са 114 деоница. Свега 55 деоничара са 277 деоница, у поседу 100 гласова.

По обављеној верификацији прешло се на дневни ред. Извештај управног одбора о раду у 1912. г., закључни рачун, рачун изравнања, губитка и добитка, а тако и извештај надзорног одбора усвојени су једногласно. Од чистог добитка одређено је по предлогу управног одбора 60 К Срп. Учит. Конвенту у Нов. Саду, 60 К алумнеуму учитељских приправника у Сомбору и 20 К Српском нар. позоришту. Скупштана је издала разрешницу упр. и надзорном одбору и изрекла признање управном одбору на труду и раду око унапређења ове установе.

Извештај о новој емисији деоници, по којем је уписано свих 1000 ком. нових деоница узет је на знање. У вези с овим, а по предлогу управног одбора измењена су у неким тачкама друштвена правила, и то § 9. који говори о повишењу главнице са 50 на 100.000 К; § 31. да се број чланова у управном одбору може према потреби и предлогу управног одбора повисити са 8 на 12; § 32. да члан управног одбора има 10 деоница; § 40. да сваки члан надзорног одбора има 5 деоница. § 26. протумачен је да сваки деоничар има права гласа без разлике на спол.

За чланове управног одбора изабрани су Ђ. Гајин и Арк. Вуковић. За чланове надзорног одбора изабрани су: Др. В. Ђисаловић, Др. Ж. Ковачевић и Ђорђе Шилић.

Усвојен је предлог управног одбора да се оснује књиговезница.

Скупштина је у складном и споразумном раду завршена у 12½ сах.

Све су тачке дневног реда исцрпно претресане; поједини чланови добили су тачна обавештења у стварима за које се интересовали и скупштинари се разишли задовољни што виде да завод напредује, па и у овим тешким временима савлађује све тешкоће и даје сведоџбу трезвена рада. Сви пријатељи овога завода настојаће, да у даној прилици

помажу рад и напредак ове установе која се из скромног почетка тако лепо развија.

У седници управног одбора, која је одржана тога дана по подне, осим текућих послова, изабран је за подпредседника Ђ. Гајин, који је поново изабран у управни одбор.

Из праксе.

Дневник свршеног наставног градива у основној школи.

Задатак дневника свршеног наставног градива у осн. школи јесте тај, да пружи јасну слику о кретању школске наставе и да јасно прикаже наставничково заостајање или одступање од специалног наставног плана. А да ли одговара исти дневник у данашњем своме облику реченој својој цели? По моме мишљењу не, јер кад би неко из истога дневника хтео да добије чисту слику о кретању школске наставе или о одступању наставничковом од специалног наставног плана, морао би сатима прелиставати исти дневник, специални наставни план и уџбенике да би свој циљ постићи могао.

Са друге стране пак, дневник о свршеном наставном градиву водимо по распореду часова, која околност држи наставника везаног, јер му не дозвољава слободно и једнако кретање у школи. Слободно кретање не дозвољава му за то, што ако учитељ сврши из једног наставног предмета у специалном наставном плану назначено градиво и остане му из тог предмета слободан час, не може га употребити за свршивање заосталог наставног градива другог предмета. Ако га пак употреби, тада то или не упише у дневник, те тако га не води савесно или ти упише, те тако одступа од распореда часова. А највише не ради ни једно ни друго, те тако се врло често догађа, да смо из једног наставног предмета од специалног наставног плана заостали а из других предмета пак испредњачили а само се ретко догађа да корачамо заједно са специалним наставним планом. Често се догађа и то, да једно те исто градиво морамо да спровођамо преко 5—6 часова, што наставнику даје излишна посла.

Из свега овога јасно се види, да дневник о свршеном наставном градиву не одговара

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

својој цели, да наставник не може свагда да га води савесно, да даје излишна посла. Па кад тај дневник не одговара својој цели, треба га из школе избацити и дати места таковом дневнику који ће својој цели моћи одговарати.

По моме мишљењу, пошто је наставно градиво у специјалном наставном плану подељено на седмице, то би и дневник о свршеном наставном градиву седмично требало водити. Према школеком времену треба да је подељен на 32—40 седмица, а у њега би наставник увађао, ли свршено наставно градиво, по наставним предметима. Са овим би постигли:

1.) да би се наставник могао у школи једнако и слободно кретати и са специјалним наставним планом корак држати а ако би било потребно могао би од распореда часова у корист наставе и одступити;

2.) могао би га савесно водити;

3.) не би му давао излишна посла;

4.) што би наставник свагда био начисто, у каквом одношају стоји према специјалном наставном плану.

5.) Што би се посетиоци школе на први поглед могли уверити о оном, шта је наставник једне седмице из ког предмета свршио, колико се придржавао и одступио од специјалног наставног плана.

Поред овог дневника, требало би водити још један дневник који би носио наслов: „Распоред свршеног наставног градива а у који би наставник увађао из сваког предмета посебце свршено наставно градиво и то у целини према наставној основи.

Са овим постигли би ово:

1.) Имали би целину свршеног наставног градива.

2.) Имали би путовају приликом општег понављања.

3.) Има ли би уједно за свагда распоред свршеног наставног градива.

На *Молској Оборњачи*, 18. јануара 1913. године.

Јован Драгин,

с. н. учитељ.

Преглед књига.

Archiv für die gesammte Psychologie. Herausgegeben von *Dr. E. Meumann* und *Dr. W. Wirth.*

Приказује **Др. Паја Р. Радосављевић** — Њујорк.

Band VII.

E. Abb: Kritik des Kantschen Apriorismus vom Standpunkte des reinen Empirismus aus, unter besonderer Berücksichtigung vom *J. St. Mill* und *Mach.* После уводног дела, који даје општу скицу о Кантовом *a priori* и чистом емпиризму, писац говори у специјалним главама о неопходности мишљења као критерија априорног (*Göring*); о простору (*Wundt*) и времену (*Riehl*); о Кантовом математичком априори и математичком емпиризму; о вери у спољашњи свет (*Lass*); и о каузалности и супстанцији у доктрини категорија. На крају крајева емпиризам у своме конфликту са априоризмом почива на закону парсимоније. Апел је задовољен; покушаји да се докаже изведени принцип, ког је априоризам узео као оригинал, посве су на свом месту; и у толико у колико је Кантов априори тиме дотакнут, он се мора напустити: и заста, да се он напустио доказује факат, да некоји Кантовци неће да интерпретишу оригиналност априорног у психолошким терминима, и дају му ексклузивно трансцендентални значај. Кантова претпоставка о плуралности априористичких облика и појмова мора се свести на постулацију оригиналне спонтаности духа — априористичког карактера аперцепције и закона мишљења, који се директно извађају из аперцепције. У колико емпиријски или априористички фактори долазе у обзир за различите фундаменталне концепције и принципе знања мора се решити беспристрасним генетичким испитивањем. Одговарајући на то питање у светлости генезиса, можемо се надати да ће се одговорити на коначно епистимолошко питање о ваљаности тих принципа и појмова. За овим долазе две скоро посве личне полемике двају Американаца; Берда и Киршмана. После прегледа литературе долази: *V. Benussi*, Die Psychologie in Italien I.; *Experimentalpsychologie*; *A. Vierkanndt*, Jahresbericht über die Literatur zur Kultur- und Gesellschaftslehre für die Jahre 1904. und 1905. Свеака се завршује рефератима.

Band VIII., Heft 1—2.

A. Messer: Experimentellpsychologische Unter-

suchungen über dass Denken. Овај рад — од 224 странице — износи резултате испитивања, који у многим тачкама иде напореда са *Watt*-овим радом о експерименталним прилозима теорији мишљења (види овај *Архив*, IV.) Метода беше у главном метода вербалне асоцијативне рејакције, и већим се делом употребљаваше Ватов апарат; серија је почела са асоцијацијом казиваних визујелних речи, и постепено су расли у комплексности док напоследку посматрачу нису показиване реченице, захтевајући од њега да их схвати и да одговори на њих према томе, да ли се слаже или не слаже с том реченицом; неколико експеримената је учињено и са објектима или сликама као надражајима на место речи. Писац се упушта у детаљно (и опће важно) разлагање у погледу на препарацију, држање и интроспекције својих посматрача. Он не налази битно карактеристике свести кад суди у формулацији казиване реченице нити у испољавању специфичких аката афирмације или негације, већ просто у интенцији посматрача: „извесни однос између надражајне представе и реакционе идеје, да би се описало као предикативни или експресивни однос, мора се хтети, мора се имати на уму или се барем мора препознати од стране посматрача“. Свака репродукција речи са речи с тога постаје суђење, претпоставивши да је посматрач имао намеру суђења; то је питање о ефективности задаће или проблема. У свакидањем животу, проблем је обично тако фамилијаран да нам се губи из вида; само у експерименталним условима *Urteilerlebnisse* примећују се сепаратно. Њихову егзактну анализу писац оставља за даљње испитивање, и ако он даје некоје интроспективне индикације о њиховој природи. Аутор износи и психолошку класификацију судова. Рад завршава са одељком о психолошкој каузалности, психологији волиције (хотења), диспозицији свести („*Bewusstseinseinlagen*“) и о индивидуалној психологији, што је све интересантно.

E. Dürr: Bericht über den zweiten, von 18, bis 21. April, 1906., in Würzburg abgehaltenen Psychologie. За овим долази преглед литературе: *C. Spearman*, Fortschritte, auf dem Gebiete der Psychophysik der räumlichen Vorstellungen, I. Fastssinn; *A. Kowalewski*, Zur Literatur des Problems: Leib und Seele; *M. Kelchner*, Neue Literatur zur Bestimmng des Gefühlsbegriffs. Свеца се

завршава некојим „*Einzelbesprechungen*“, рефератима и новим часописима.

Band IX., Heft 1.

H. Hielscher: Das psychologische Verhältniss zwischen der allgemeinen Bildungsstufe eines Volkes und den in ihm sich gestaltenden Weltauschauungen. Штудент првих корака у филозофији мора настојати да схвати доктрине, које су дошле до нас, тако, да сам себе психолошки пројцира у културне прилике времена и да реконструкује древне мотиве и навике мишљења. С тога стари Грк приступа проблему знања са становишта хармоније човека са природом: његово држање од једном постаје космолошко, социјално, религијско, јуридичко. Типичке реакције људског духа у формацији филозофских концепција могу се наћи врло рано код древних Египћана, чијој су се видљивој стваралачкој моћи стварања откривали атрибути Бога, и то тело Бога. Ако се психолошки ставимо на њихово место, можемо схватити и секуларно поштовање што су одавали мумификованим телима животиња.

E. Meumann: Zur Frage der Sensibilität der inneren Organe. Ранари и физиолози слажу се у главном у томе, да су унутрашњи телесни органи неосетљиви, са изузетком да диафрагма и перитонеум паријетале нормално посредују осете, и да у информаторним стањима други органи побуђују бол, и то или сами или повлачећи један или друга два сензативна регијона. С друге стране, психолози и патолози тврде, да је унутрашњост тела пуно осета; патолошка проматрања нарочито дају велику важност овим осећањима у афери осећаја (чустава) и у просуђивању времена. Да би помирили та два гледишта, морамо претпоставити да су унутрашњи органи (што је телеолошки природно) неосетљиви за спољашње, оперативне нападе, и да су сензитивни само на надражаје, који се побуђују у самим њима. Неодређеност органских осета не зависи од квалитативних индетерминанта, већ од недостатка (визујелног) локалисања. Хајдов закон о рефлексним боловима такође потврђује становиште, ког се држи проф. Мојман.

(Наставиће се.)

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате за остале рате за своје деонице. Девета рата је за старе деоничаре К 3:50 по једној деоници, а за нове К 4:50 по деоници.

Дивиденда на деонице учит. д. д. „Натошевић“. Скупштина учитељског д. д. „Натошевић“, решила је по предлогу управног одбора, да се купон за 1912. год. плаћа са 3 К по деоници што би одговарало постотку од 6%. Према скупштинском решењу дивиденда ће се почети исплаћивати 1. маја о. г. по нов. к.

Плус зарађен на купу књижаре „Натошевић“. Један део старих деоничара који су готовим уплатили своје деонице прве емисије, имају по акцији 16 К 67 ф. добрих. Овај плус урачунаће се онима који су узели нове деонице, при обрачунању последњих obroка. За оне, пак, старе деоничаре који имају у добро урачунат тај плус, а нису уписали нових деоница, решила јв скупштина да им се тај плус исплати у готовом, при завршном обрачунању за нову емисију. Овај коначни обрачун биће изведен до 1. новембра по нов. к. о. г.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у *марћу* о. г. од г. Дра *Душана Радића*, управитеља срп. вел. гимназије у Новом Саду 2 К уписнине и 20 К чланарине. — Од г. *Димитрија Марјановића*, равн. учитеља у Буковцу 10 К чланарине. — Од г. *Васе Бановића*, управитеља грађанске школе у Петроварадину 2 К уписнине и 42 К чланарине. — Од г. *Лазе Терзина*, учитеља у Сентандрији 1 К свечарског прилога. — Од г. *Ђоке Михајловића*, учитеља новосадског 2 К свечарског прилога. — Од г. *Стијанка П. Борића*, учитеља у Јединци 25 К чланарине. — Од г. *Сјасоја Томића*, учитеља у Шиду 100 К чланарине. — Од г. *Бранка Пушника* из Сентомаша у место венца на одар пок. *Мили Емилији Шијачић*, *Секи* 4 ком. друштвених обвезница у вредности 40 К и 10 у новцу, свега 50 К прилога.

Избор учитељице за школског управитеља. Госпођица Ленка Кекићева, учатељица у Петровом Селу (бачком) постављена је за школског управитеља. Кад су једнаке дужности, нек су једнака и права. Тако треба!

Руски учитељи траже реформу правописа. Поводом 300-годишњице владаћа династије Романова, основане су многе просветне установе у Русији. Тим поводом одржан је и збор учитеља китајско-источне и усурјске железничке пруге. Збор је по реду 7. а одржан је у Харбину. Са њега су учитељи послали Академији наука брзојав, у којем моле, да се за успомену дана 21. фебр. 1913., руски правопис ослободи *преживелих слова и облика* у интересу духовног, умног и физичког развитка оних који се уче и у корист и славу милога им завичаја.

Школа и модерно оружје. „Danzersche Armeezzeitung“ пише под насловом: „Революционарни дух“ о школској омладини и учитељима. Тај лист пише, да је васпитање омладине у духу реда, којем би имали учитељи оплеменили омладину као одбрану домовине, ствар исто тако важна као и модерно ратно оружје. Лист вели меродавним круговима: да је будућност државе у учитељским рукама, који морају стојати на висини ове своје високе патриотске задаће. А да не буду плен материјалистичких идеја, морају се пристojно платити и социјално подићи. Кад би се њихова екзистенција издашно обезбедила и њихов друштвени положај подигао према важности њихова позива, тада би зацело с радошћу радили у интересу оне државе која им пружа таке пробитке“. Код нас се међутим иде за тим да учитељи поново поставу црквењаци.

Учитељ општински кнез. Окружни школ. савет у Горици, допустио је словепачком учитељу П. Медвешчаку, да у општини Св. Крижу може отправљати службу општинског старешине, а да то уредовање тако удесп, како не би школа имала штете од тога.

Словеначко учитељско друштво за грофију Горицу тражи да се станарина урачунава у мировину и да учитељство има своје заступство у покрајинском школском савету.

Против рукописних ђачких листова. Руско министарство просвете забранило је да ђаци међу собом распростиру своје ђачке рукописне листове, које сами редигују, пишу и растурују. Место тога, позвало је професоре да они узму у своје руке издавање гимназиских листова.

Свугде смо једнаки. „Učít. Tov.“ пише: „Многи словенски учитељи не маре да се придруже покрајинском учит. друштву изго-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

варајући се да су далеко и томе слично. Но када им треба правне помоћи у сталешким и политичким приликама тада се сете покрајинског друштва и траже моралне и материјалне помоћи. Тако није право! Сви за једнога, а један за све. Морамо на свима линијама свесно вршити своје дужности иако нас презиру многи овде, онде, који би морали признавати успехе нашег рада и напредног труда. Тако ће бити све дотле, док се сви не склопимо у моћну фалангу и док не покажемо нашу моћну сталешку свест и необориву слогу. Прост раденик схваћа моћ своје снажне социјалне организације, а учитељство још не схваћа!“

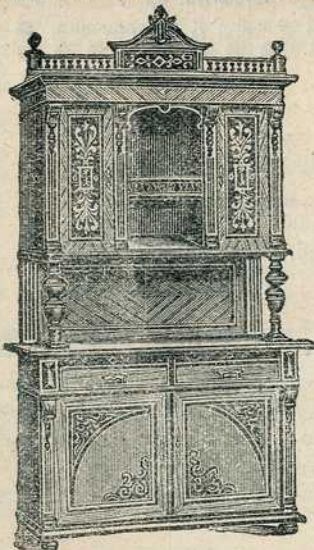
Јенски филозоф, проф. Рудолф Ајкен у Њујоршком Универзитету. Чувени јенски филозоф идеалиста, проф. *Рудолф Ајкен*, доктор филозофије, доктор богословије и доктор права, поседник Нобелове награде за литературу (1908.), аутор многих филозофских дела, одржао је низ предавања у Њујоршком Универзитету, од 20. фебруара до 1. марта 1913. год. Предмет ових предавања кретао се око „*Фундаменталних начела етике са особитим обзиром на религијски проблем*“. Предавања су овако била распоређена: 1. *Садања ситуација* (28. П.); 2. *Развиће етичког принципа* (21. П.); 3. *Одбрана против опозиције и сумње* (25. П.); 4. *Еволуција карактеристичких одлика нашег моралног начела* (26. П.); 5. *Удубљивање моралности у борби за спиритуалном похраном* (28. П.); 6. *Морални губитци и*

добитци у данашње време; потреба појачавања моралности (1. П.). Свако ово предавање трајало је један сат, и изаћиће у засебној књизи коју издаје Њујоршки Универзитет. Приликом последњег Ајкеновог предавања, Њујоршки Универзитет одликовао је свог одличног лектора и академским степеном: „доктор права“ уз велике церемоније. **Др. П. Р. Р.**

Нове књиге.

Мирко М. Косић. **Модерна Германија.** Издање књижаре Ј. Радака. В. Кикинда. 1912. Ц. 4 К.

Писац приказује Германство и његов дух, у јавном и приватном животу, у војсци, у звању, политици, уметности, просвети и науци, вери, моралности, љубави, партији, шовинизму и др. Дело има осам поглавља у сваком 4—5 одељака. Сваки је одељак самостална завршена целина. Сва питања о којима се у појединим одељцима говори, подједнако су снажно написана, лаким и примамљивим стилем. Кроз цело дело веје темељна студија не само теоријска помоћу опсежне литературе, него и практично проучавање тога народа и живота му и осећаја у разним моментима. У нас се ретко појављује тако добро књижевно дело, а још је значајније што га је написао млад човек. Нами Србима може ово дело дати много поуке, наиме: којим делом културе германске да се користимо, и према којем делу да развијемо отпорну снагу и то равном германском мером, — Техничка опрема је добра. Препоручујемо учитељима да дело набаве и проуче. Добити се може и у књижари учит. д. д. „Натошевић“ у Н. Саду.

Сшобаришше намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради

има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

ПРЕТПЛАТУ

на „Школски Гласник“ још многи нису послали. Молимо дужнике да то учине. Крајње је време да се и дужници из прошле године сете своје дужности. Ур. „ШК. ГЛ.“

Молимо да се при набављању робе по овим огласима позовете на „Школски Гласник“.

ОСНОВАНО 1830.

30 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ

признати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

Hannover und Wien X/I.

У много хиљада школа уведено је већ

Црно школско мастило од смесе за мастило.

Сасвим је без талоба, плесни и отрова. На перету и у стаклету се не може кора ухватити. Како се раствори у хладној води одмах је за употребу. Разашиле се у пакетима за **5 литара**, К 1-20, плаћеном поштарином разашиле се од 2 пакета на више. Као додатак пакету шиљу се шпичице у црвеној, плавој, љубичастој, зеленој боји и за реформ-антрацен мастило за $\frac{1}{8}$ литре по 20 фил.

Не тражи се плаћање ни унаточ ни унапред.

JOSEF SCHUSTER

Wien, V/2 Reinprechtsdorferstrasse 28.

Хиљадама признања и поруџбина има на углед.

18-20

Смесу за мастило препоручује и управа овог листа, јер је чинила покушаје њоме.

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Дусинга

Ханска улица бр. 1. У **НОВОМ САДУ**, Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдевено стовариште намештаја, у разним израдама и јефтним ценама.

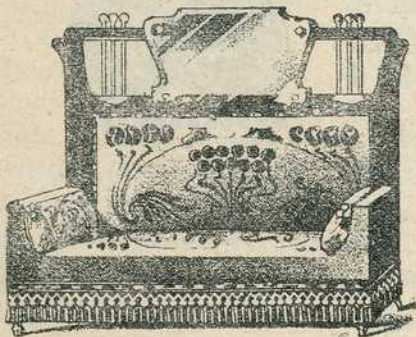
Велики избор простирача, завеса и ћебета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ С МАШИЈАМА

Солидна послуга!

Јевтине цене!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„НАТОШЕВИЋ“ УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО
у Новом Саду
са основном главницом од **50.000 Круна,**

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 4½%, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртом ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје **велико стовариште књига** забавних, поучних, педагошких, за народ, дечјих, икона, школских уџбеника, учила, разног врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у равним бојама, оловака, гуме, јевтених а добрих издашница, цртаће артије, цртанака, креде, тушева, упијача подметача, врло финог сајднпапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и јевтених. Концепт-папира јевтинијег него игде.

Ова учитељска радња је **веома велика већа него икоја друга.** Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штампарија „Натошевић“ већа је од свију других штампарија. Има велику количину равних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег **врло укусно** јер има велики избор материјала, **брзо и тачно**, јер има врло добре риденике, **јевтино** јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

5—20

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Ц. и кр. прив. творница америчких котагових

ХАРМОНИЈУМА
РУД. ПАЈКР И ДР.

У Краљевом Грацу (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шиље се франко на последњу станицу.

Ценовници са сликама бадава и франко.

3—20

Одликвана
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Госпо-
дара Црне Горе.

Одликвана
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Госпо-
дара Црне Горе.

Прва творница искључиво свих ери. прав. цркв. утвари, певачких, соколских и свију других друштвених застава и барјака.

Луке К. Алексијевића, Нови Сад.

Препоручује најновије ратне слике са Балкана у величини 32×42 см. и 40×50 см. — на артији у масним живим бојама колорисане као и анихтескарте на велико и на мало.

Препоручује ери. историјске слике као и све потребне црквене утвари.

На захтевање шаље ценовник бадава и франко.

Наруџбине се шаљу на адресу:

5—20

Luka K. Aleksijević, Novi Sad — Ujvidék — Hungaria.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА